

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
"КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ"
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ І ПРАВА

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан
факультету соціології і права

_____ 2015 р.
" ____ " _____

ДЕРЖАВНЕ ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН
ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
підготовки бакалаврів
напряму 6.030401 "Правознавство"

Ухвалено методичною комісією
факультету соціології і права
Протокол від _____ 2015 р. № ____

Голова методичної комісії

_____ 2015 р.
" ____ " _____

Київ - 2015 рік

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

старший викладач

кафедри публічного права Гожій Ірина Олексіївна _____

Програму затверджено на засіданні кафедри публічного права

Протокол від " _____ " _____ 2015 року № _____

Завідувач кафедри

_____ Т.О. Чепульченко

" _____ " _____ 2015 р.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни "Державне право зарубіжних країн" складена відповідно до освітньо - професійної програми підготовки бакалаврів напряму 6.030401 "Правознавство". Навчальна дисципліна належить до циклу дисциплін професійної та практичної підготовки.

Предметом навчальної дисципліни є національні особливості конституційного права окремих зарубіжних країн. Дисципліна "Державне право зарубіжних країн" має тісний зв'язок з такими дисциплінами, як "Теорія держави і права", "Історія держави і права зарубіжних країн", "Конституційне право України" і повинно викладатися після вивчення зазначених дисциплін.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни "Державне право зарубіжних країн" є формування послідовних і систематизованих знань про конституційно - правовий розвиток зарубіжних країн.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни "Державне право зарубіжних країн" є передача студентам комплексу знань, які дозволяють визначати головні тенденції розвитку конституційного права в сучасних державах.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти після засвоєння навчальної дисципліни мають продемонструвати такі результати навчання:

Знання:

- Джерела державного права.
- Основні характеристики правових систем.
- Особливості різних форм правління та форм політико-територіального устрою держави.
- Класифікація політичних партій, їх основні функції.
- Основні виборчі системи.

Уміння:

- Орієнтуватися в системі державних органів певної країни.

- Визначати форму правління та форму політико- територіального устрою конкретної зарубіжної країни.

2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

На вивчення навчальної дисципліни "Державне право зарубіжних країн" відводиться 120 годин 4 кредити ECTS.

Рекомендований розподіл навчального часу

Форма навчання	Кредитні модулі	Всього		Розподіл навчального часу за видами занять			Семестрова атестація
		кредитів	годин	лекції	семінарські заняття	СРС	
Денна	1	4	120	36	18	66	Іспит
Заочна	1	4	120	10	6	104	Іспит

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Загальні положення конституційної теорії та практики

Тема 1.1. Державне або конституційне право зарубіжних країн: поняття, сутність, основні характеристики

Конституційне право зарубіжних країн як галузь права, юридична наука, навчальна дисципліна. Методи правового регулювання. Система державного права зарубіжних країн. Суб'єкти конституційного права. Особливості конституційно-правової відповідальності. Взаємозв'язок науки державного права зарубіжних країн з іншими юридичними та суспільними науками.

Тема 1.2. Джерела державного права зарубіжних країн

Поняття та визначення джерела права. Основні джерела права. Визначення конституції. Класифікація конституцій. Історичні етапи еволюції конституцій. Поняття та характеристика конституційних, органічних та звичайних законів. Визначення правового прецеденту як джерела права. Характеристика

нормативно-правового договору як формалізованого джерела права. Поняття неформалізованих джерел права. Конституційні звичаї, конституційні угоди.

Тема 1.3. Конституційні засади суспільного життя

Конституційні основи економічної організації суспільства. Конституційний статус власності. Політична система. Поняття політичних відносин. Політичні партії. Функції політичних партій. Класифікації політичних партій за різними ознаками. Партійні системи. Інституціоналізація політичних партій. Фінансування політичних партій.

Тема 1.4. Держава як суб'єкт конституційного права зарубіжних країн

Поняття суверенітету як одного з найбільш важливих загальних конституційних принципів. Форма держави як сукупність найбільш загальних ознак держави. Форма правління та її різновиди. Основні характеристики абсолютної та дуалістичної монархії. Парламентарні монархії. Різновиди республіканської форми правління. Головні ознаки дуалістичної (президентської), парламентарної та змішаної республіки. Порядок формування та відповідальність уряду. Форма державного устрою.

Розділ 2. Конституційно-правовий статус людини і громадянина.

Тема 2.1. Конституційний статус особи в зарубіжних країнах

Основні права та свободи людини і громадянина, закріплені в конституціях та конституційних актах. Особисті права та свободи. Політичні права і свободи. Інститут омбудсмана. Міжнародно-правові гарантії прав і свобод. Європейський суд з прав людини. Громадянство як елемент конституційного статусу особи. Основні способи набуття і припинення громадянства в зарубіжних країнах.

Тема 2.2. Народні голосування (вибори, референдум)

Поняття виборів. Види виборів. Поняття об'єктивного та суб'єктивного виборчого права. Принципи суб'єктивного виборчого права. Поняття референдуму. Різновиди референдумів. Поняття та визначення виборчого процесу. Законодавче врегулювання призначення виборів. Поняття виборчих округів. Реєстрація виборців. Способи висунення кандидатів.

Агітаційна кампанія. Законодавча регламентація процедури голосування в зарубіжних країнах. Порядок визначення результатів виборів. Характеристика мажоритарної виборчої системи. Характеристика системи пропорційного представництва політичних партій. Характеристика змішаної системи.

Розділ 3. Організація та функціонування гілок влади в зарубіжних країнах

Тема 3.1. Законодавча влада: парламент

Законодавча компетенція парламенту. Поняття фінансової компетенції. Компетенція парламенту щодо ратифікації і денонсації міжнародних угод. Характеристика повноважень парламенту щодо формування державних органів, призначення або обрання посадових осіб. Судові повноваження парламенту. Процедура імпичменту. Порядок формування палат. Парламентські фракції. Характер мандату депутатів зарубіжних парламентів. Парламентський імунітет. Депутатський індемнітет. Законодавчий процес як порядок діяльності по створенню закону. Повноваження парламентаріїв щодо контролю за урядовою діяльністю.

Тема 3.2. Виконавча влада: глава держави і уряд

Особливості конституційно-правового статусу глави держави. Юридичні форми глави держави. Особливості статусу монарха. Президент: порядок обрання та заміщення. Інститут віце-президента. Поняття уряду. Урядова правотворчість. Делеговане законодавство. Ордонанси. Формування уряду. Політична відповідальність уряду та його членів перед парламентом або главою держави. Юридична парламентська відповідальність посадових осіб. Підстави юридичної парламентської відповідальності. Санкції юридичної парламентської відповідальності.

Тема 3.3. Судова влада. Конституційний контроль

Поняття та соціальна роль судової влади. Юстиція. Юрисдикція. Конституційні принципи організації та функціонування судової влади. Структура судової влади. Порядок формування суддівського корпусу. Дві моделі судів загальної юрисдикції. Основні ознаки англосаксонської моделі

судів загальної юрисдикції. Інститут присяжних. Основні ознаки європейської континентальної моделі судів загальної юрисдикції. Об'єкти конституційного контролю. Моделі судового конституційного контролю. Американська (децентралізована) модель судового конституційного контролю. Європейська (австрійська) модель конституційного контролю. Форми конституційного контролю.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарські заняття з дисципліни “ Державне право зарубіжних країн ” передбачені навчальним планом факультету соціології і права НТУУ “КПІ” з метою засвоєння теоретичних знань, отриманих студентами на лекціях та під час самостійного опрацювання матеріалу, здобуття у студентів навичок усного викладення матеріалу перед аудиторією. Навчальним планом відведено 18 годин семінарських занять для студентів денної форми навчання та 6 семінарських занять для студентів заочної форми навчання, протягом яких викладач перевіряє рівень засвоєння поданого матеріалу. Готуючись до семінарських занять, необхідно використати лекційні нотатки та рекомендовану літературу.

На семінарські заняття виносяться теми:

Семінарське заняття 1

Тема 1.1. Державне право зарубіжних країн: поняття, сутність, основні характеристики

Семінарське заняття 2

Тема 1.2. Джерела конституційного права зарубіжних країн

Семінарське заняття 3

Тема 1.3. Конституційні засади суспільного життя

Семінарське заняття 4

Тема 1.4. Держава як суб'єкт конституційного права зарубіжних країн

Семінарське заняття 5

Тема 2.1. Конституційний статус особи в зарубіжних країнах

Семінарське заняття 6

Тема 2.2. Народні голосування (вибори, референдум)

Семінарське заняття 7

Тема 3.1. Законодавча влада: парламент

Семінарське заняття 8

Тема 3.2. Виконавча влада: глава держави і уряд

Семінарське заняття 9

Тема 3.3. Судова влада. Конституційний контроль

5. РЕКОМЕНДОВАНІ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

У процесі вивчення дисципліни “ Державне право зарубіжних країн ” з метою поглибленого вивчення та аналізу окремих проблем, пропонується опрацювання деяких питань у формі рефератів. Студент обирає тему реферату за бажанням. Під час написання роботи студенти вчаться самостійно опрацьовувати відібраний матеріал, робити узагальнення і висновки стосовно прочитаного. Розкриваючи тему реферату, необхідно ілюструвати матеріал нормативними джерелами та прикладами з конституційної практики конкретної країни.

Для самостійної роботи подаються теми рефератів:

1. Порядок формування уряду в конституційних монархіях на прикладі конкретної держави.
2. Порядок формування уряду в президентських республіках.
3. Форма правління та її різновиди. Особливості різних форм правління.
4. Форма політико-територіального устрою держави. Різновиди форм політико-територіального устрою.
5. Парламентарна монархія та її ознаки.
6. Теорія “ стримувань та противаг ” в конституціях зарубіжних країн.
7. Поняття і зміст виборчого права. Особливості державно-правової регламентації виборчого права в різних країнах.
8. Політичні партії і виборчий процес.

9. Громадянство як елемент конституційного статусу особи. Особливості інституту громадянства в різних країнах.
10. Структура парламентів. Порядок формування палат в зарубіжних країнах.
11. Правовий статус парламентаріїв в зарубіжних країнах.
12. Повноваження парламентів по контролю за урядовою діяльністю.
13. Відповідальність уряду та її різновиди.
14. Правове і фактичне положення глави держави залежно від форм правління.
15. Монарх як глава держави.
16. Фінансування політичних партій в зарубіжних країнах.
17. Приклади застосування основних виборчих систем при формуванні органів публічної влади в зарубіжних країнах.
18. Особливості передпропорційних виборчих систем та практика їх застосування в зарубіжних країнах на прикладі Іспанії та Німеччини.
19. Суд присяжних.
20. Моделі судового конституційного контролю

Навчальним планом заочної форми навчання передбачено написання домашньої контрольної роботи з дисципліни “ Державне право зарубіжних країн ”.

Домашня контрольна робота охоплює наступні теми:

- Тема 1.1. Державне або конституційне право зарубіжних країн: поняття, сутність, основні характеристики.
- Тема 1.2. Джерела державного права зарубіжних країн.
- Тема 1.3. Конституційні засади суспільного життя.
- Тема 1.4. Держава як суб’єкт конституційного права зарубіжних країн.
- Тема 2.1. Конституційний статус особи в зарубіжних країнах.
- Тема 2.2. Народні голосування.
- Тема 3.1. Законодавча влада : парламент.
- Тема 3.2. Виконавча влада: глава держави і уряд.

Тема 3.3. Судова влада. Конституційний контроль.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

Нормативно-правові акти

1. Загальна декларація прав людини/ Прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р.// Права людини (Основні міжнародно - правові документи): Збірник документів. - К.: Офіц.вид., 1989.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод / Прийнята Радою Європи 04 листопада 1950 р. Ратифікована Україною 17 липня 1997 р.// Права людини (Основні міжнародно - правові документи): Збірник документів. - К.: Офіц.вид., 1989.
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права / Прийнятий і відкритий для підписання, ратифікації та приєднання резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 16 грудня 1966 р. Ратифікований Україною 19 жовтня 1973 р. // Права людини (Основні міжнародно - правові документи): Збірник документів. - К.: Офіц.вид., 1989.
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16 грудня 1966 р.// Права людини (Основні міжнародно - правові документи): Збірник документів. - К.: Офіц.вид., 1989.

Підручники та навчальні посібники

1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов /Под общ. Ред. Проф. М.В. Баглая, М.: Норма, 2002.
2. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: В 4 т. Тома 1-2. Часть общая: Учебник / Отв. ред. проф. Б.А. Страшун. М.: Изд-во БЕК, 2000.
3. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник/, М.С.Горшеньова, К.О.Закомозна, В.О.Ріяка та ін.; За заг. ред. В.О. Ріяки. - К.: Юрінком Інтер, 2014, с.9-23

4. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: Підручник/ В.М. Шаповал. К.: Юрінком - Інтер, 2014
5. Ковешников Е.М., Марченко М.Н., Стешенко Л.А. Конституционное право стран Содружества Независимых Государств. Учебник для вузов. М.: Норма-Инфра., 1999.
6. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн. К.: Арт Ек, 2001.
7. Шаповал В.М. Конституційні системи зарубіжних країн. К., 1992.

Допоміжна:

Нормативно-правові акти

1. Австрийская Республика. Конституция и законодательные акты. / Под ред. И.П. Ильинского. М., 1985.
2. Испания. Конституция и законодательные акты. / Под ред. Н.Н. Разумовича. М., 1982.
3. Италия. Конституция и законодательные акты. / Под ред. В.А. Туманова. М., 1988.
4. Конституции государств Европейского Союза. М.: Норма, 1997.
5. Конституции зарубежных государств: США, Великобритания, Франция, Германия, Италия, Испания, Греция, Япония, Канада. М.: Изд-во БЕК, 1999.
6. Конституции государств Центральной и Восточной Европы. М.: Центр конституционных исследований МОНФ, 1997.
7. Конституції нових держав Європи та Азії / за ред. В.М. Шаповала. К., 1996.
8. Законодательные акты о гражданстве. Т. 1-4. М.: Терра, 1993.
9. Сборник избирательных законов стран Центральной и Восточной Европы. Киев: IFES, 1995.

Підручники та навчальні посібники

1. Алебастрова И.А. Основы американского конституционализма. М.: Юриспруденция, 2001.

2. Баранчиков В.А. Местное самоуправление в Великобритании. М.: МЮИ, 1993.
3. Депутат парламента в зарубежных государствах. М.: ЮЛ, 1995.
4. Заблюк Н.Г. США. Лоббизм и политика. М.: Мысль, 1976
5. Институты конституционного права иностранных государств. М.: «Городец – издат», 2002.
6. Кашкин С.Ю. Политический режим в современном мире. Понятие, сущность, тенденции развития. М.: Юрист, 1993.
7. Лузин В.В. Парламентская модель разделения властей (на примере Великобритании)// Право и политика. 2000. №6.
8. Маклаков В.В. Референдум в странах – членах Европейского Союза. М.: ИНИОН РАН, 1997.
9. Монархи Европы. Судьбы династий. М.: Терра, 1997.
10. Парламенты мира. М.: ВШ – Интерпракс, 1991.
11. Правовые системы стран мира. Энциклопедический справочник / Отв. ред. проф. А.Я. Сухарев. М.: Норма-ИНФРА, 2001.
12. Романов А.К. Правовая система Англии: Учеб. пособ. М.: Дело, 2000.
13. Сахаров Н.А. Институт президентства в современном мире. М.: ЮЛ, 1994.
14. Сущинская С.И. Конституционный строй ФРГ: Учебное пособие. М., 2001.
15. Федерации в зарубежных странах. М.: ЮЛ, 1993.
16. Чиркин В.Е. Основы сравнительного государственоведения: Учебный курс. М.: Артикул, 1997.
17. Чудаков М.Ф. Конституционное право Соединенных Штатов Америки. Основные институты: Пособие для студентов. Минск: Тесей, 1999.
18. Шумилов В.М. Правовая система США: Учебное пособие. М.: ДСКА, 2003.
19. Штайнбергер Г. Модели конституционной юрисдикции. Страсбург: Совет Европы, 2009.

20.Юдин Ю.А. Политические партии и право в современном государстве. М.: Форум-Инфра. М., 2010.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Для діагностики успішності навчання студентів з дисципліни "Державне право зарубіжних країн" викладачем складаються тестові завдання до модульної контрольної роботи. З метою проведення поточного контролю успішності засвоєння студентами лекційного матеріалу, може бути запропоноване експрес - опитування у вигляді декількох питань з матеріалу, який був поданий на лекції. Навчальним планом підготовки бакалаврів напряму 6.030401 "Правознавство" передбачено семестрову атестацію у вигляді іспиту. Засобом діагностики на іспиті є білети, складені викладачем з урахуванням всього поданого матеріалу.

8. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Робоча програма кредитного модуля “ Державне право зарубіжних країн ” складається на основі даної програми навчальної дисципліни відповідно до навчального плану. При викладенні змісту лекційної частини курсу у робочій програмі слід виходити з того, що лекційний час обмежений, а тому треба відводити певну кількість питань кожної лекції для самостійної підготовки студентів. При викладенні змісту навчального матеріалу, який виноситься на семінарські заняття, доцільно до питань кожного семінарського заняття додавати список необхідної літератури.